

кетшилик бизиң халқымызға әпиўайы түрде таңылған еди. Ол халықтың тийкарғы мәпине, әдеп- икрамлылық хәм руўхый бахалықларына сәйкес келмеди. Орайдан басқарылған мәмлекетлик машина әйтеўир бир манкуртке, өзиниң ҳасыл-нәсили ямаса тарийхын халқының дәстүрлерин есте тутпайтуғын адамға есапланған еди» [3] деген сөзиниң ҳақыйқый даналық екенин дәлиллелейди.

Жуўмақлап айтқанда, советлик системаның кадрлар сийасатының зәхәрли акыбетлерин көрип, бизиң ғәрезсизлигимиздиң шарапатындағы кадрларға болған әдил сийасатқа шын кеўилден ырзашылық билдирип, И.Каримовқа миннет-даршылық билдирип ғәрезсизлигимизди және де қәстерлей бергимиз келеди.

Әдебиятлар

1. Каримов И.А. Родина священна для каждого. -Т.: «Ўзбекистон», Т.3. 1996. - С.6.
2. Базарбаев Р.Ж. История кадровой политики Советской власти в Каракалпакстане. -Н.: «Билим», 2012. -С. 70.
3. Қарақалпақстанның жана тарийхы. Қарақалпақстан ХІХ әсирдиң екінши ярымынан ХХІ әсирге шекем. -Нөкіс: «Қарақалпақстан». 2003. 225- б.

РЕЗЮМЕ

Муаллиф мақолада шўролар ҳукуматиниң Қарақалпоғистондағы кадрлар сийәсини мустақиллик мафкурәси нуктаи назаридан ёритади, кадрлар сийәсиниң миллий нозолғиниң моҳияти очиб берилади.

РЕЗЮМЕ

В статье автор затрагивает кадровую политику советской власти в Каракалпакстане с позиции идеологии национальной независимости, раскрывает антинациональную направленность кадровой политики советской власти в Каракалпакстане.

SUMMARY

The article deals with the staff policy of Soviet power in Karakalpakstan from the point of view of ideology of national independence. The author also studies the antinational direction of the staff policy of Soviet power in Karakalpakstan.

Huqıqtanıw

ӨЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТИ САЙЛАҰЫ ҲАҚЫНДАҒЫ НЫЗАМ ХӘМ ПУҚАРАЛАРДЫҢ САЙЛАҰ ХУҚЫҚЛАРЫ ХӘМ КЕПИЛЛИКЛЕРИ

З.Исмаилова - Тарийх хәм хуқықтаныў факультетиниң 3-курс талабасы
Бердақ атындағы Қарақалпақ мәмлекетлик университети

Таянч сўзлар: хукукий демократик давлат, фукаролик жамияти, фукаро, хукук, эркинлик, сайлов, сайланиш, давлат жавобгорлиги, жиний жавобгорлик.

Ключевые слова: правовое демократическое государство, гражданское общество, человек, гражданин, право, свобода, выборы, избирание, правительственная ответственность, уголовная ответственность.

Key words: law-based democratic state, civil society, person, citizen, right, freedom, election- to elect governmental responsibility, criminal responsibility.

Бизиң мәмлекетимиздиң алдына қойған мақсети – хуқықый демократиялық мәмлекет, пуқаралық жәмийет қурыў, ҳәр бир инсан ушын мүнәсип турмыс жағдайын жаратып бериў болып табылады. Тийкарғы нызамымыз болған Өзбекстан Республикасы Конституциясының да бас мақсети инсан хуқық хәм еркинликлерин қорғаў болып табылады. Солардың ишинде пуқараларымыздың сайлаў хәм сайланыў хуқықлары сиясий хуқықлары қатарында ең баслы орынды ийелейди.

Өзбекстан Республикасында сайлаў хуқықы өзиниң хуқықый тийкарларына ийе. Бул сайлаў өткерий тәртибин белгилеўи Өзбекстан Республикасы Конституциялық хуқықый нормаларынан ибарат. Бундай хуқықый нормаларға: Өзбекстан Республикасы Конституциясы (23-бап), Қарақалпақстан Республикасы Конституциясының (22-бап) сайлаў хәккындағы нормалары «Өзбекстан Республикасы Президентине сайлаў хәккындағы Нызам», «Өзбекстан Республикасы Олий Мәжлисини сайлаў хәккындағы Нызам», «Халық депутатлары ўәлат, район, қала кеңеслерине сайлаў хәккындағы Нызам», «Өзбекстан Республикасы Орайлық сайлаў комиссиясы хәккындағы Нызам», «Пуқаралардың сайлаў хуқықларының кепилликлери хәккындағы Нызам», «Пуқаралардың өзін-өзи басқарыў органлары хәккындағы Нызам» лар киреди.

«Өзбекстан Республикасының Президентин сайлаўы хәккындағы» нызамы 1991-жылы 18-ноябрьде қабыл етилди. 1992, 1998, 1999, 2000, 2004, 2008, 2011-жыллары бул нызамға өзгерис хәм қосымшалар киргизилди.

Өзбекстан Республикасы Конституциясының 117-статьясында «Өзбекстан Республикасының пуқаралары мәмлекет ҳәкимияты ўәкиллик органларына сайлаў хәм сайланыў хуқықына ийе. Хәр бир сайлаўшы бир даўысқа ийе. Даўыс бериў хуқықы, өз қәлеўин билдириў теңлиги хәм еркинлиги нызам менен кепилленеди» деп көрсетилген.

Өзбекстан Республикасы «Пуқаралардың сайлаў хуқықларының кепилликлери хәккындағы» Нызамының 4-статьясында «Өзбекстан Республикасының пуқаралары сайлаў хәм сайланыў хуқықына ийе.

Өзбекстан Республикасының 18 жасқа толған пуқаралары сайлаў хуқықына ийе. Хәр бир пуқара – сайлаўшы бир даўысқа ийе.

Сайлаў күнине шекем яки сайлаў күнинде 18 жасқа толатуғын, тийисли сайлаў участкасы аймағында тұрақлы яки ўақытша жасап атырған Өзбекстан Республикасының пуқаралары сайлаўшылар дизимине киргизилиў хуқықына ийе. Хәр бир сайлаўшы тек бир сайлаўшылар дизимине киргизилиўи мүмкин. Хәр бир пуқара – сайлаўшы бир даўысқа ийе. Өзбекстан Республикасы пуқаралары жынысы, расасы хәм миллий тийислиги, тили, динге қатнасы, социаллық келип шығыўы, исеними, шахсы хәм социаллық жағдайы,

мағлыўматы, шынығыўының түри хәм қәсийетине қарамастан, тең сайлаў хуқықына ийе.

Суд тәрәпинен қатнасыққа уқыпсыз деп табылған пуқаралар, сондай-ақ судтың ҳүкминине муўапық азатлықтан айырыў орынларында сақланып атырған шахслар Өзбекстан Республикасы Президентин сайлаўында қатнаспайды.

Өзбекстан Республикасы Президентин сайлаўын Өзбекстан Республикасы пуқаралары улыўма, тең хәм туўрыдан-туўры сайлаў хуқықы тийкарында жасырын даўыс бериў жолы менен әмелге асырады.

Өзбекстан Республикасы Президентин лаўазымына 35 жастан киши болмаған, мәмлекетлик тили жақсы билетуғын, туўрыдан-туўры сайлаўға шекем кеминде 10 жыл Өзбекстан аймағында тұрақлы жасап атырған Өзбекстан Республикасы пуқарасы сайланыўи мүмкин.

Өзбекстан Республикасы Президентин 5 жыл мүддетке сайланады.

Өзбекстан Республикасының пуқаралары Өзбекстан Республикасы Президентин сайлаў бойынша сайлаў алды компаниясында хәм даўыс бериўде ықтыярлы рәўиште қатнасады.

Өзбекстан Республикасы Президентин сайлаўы бойынша даўыс бериў жасырын болып, пуқаралар тәрәпинен туўрыдан-туўры әмелге асырылады. Пуқаралардың өз қәлеўин билдириўлери ўстинен қадағалаў етилиўине жол қойылмайды. Өзбекстан Республикасының хәр бир пуқарасы бир даўысқа ийе.

Өзбекстан Республикасы Президентин сайлаўына таярлық көриў хәм оны өткизиўди сайлаў комиссиялары ашық түрде әмелге асырады.

Сайлаў комиссиялары пуқараларды өз жумысларынан, сайлаў округлери, участкалары дүзилгенлиги, сайлаў комиссияларының курамы, олардың жайласқан жери хәм жумыс ўақтынан хабарлар етеди, сайлаўшылардың дизимлери, сайлаўда қатнасып атырған сиясий партиялардың дизими менен таныстырады. Өзбекстан Республикасы Президентлигине кандидатлар хәккындағы мағлыўматлар, даўыс бериў хәм сайлаў жуўмақларынан хабар етеди. Сайлаўға таярлық көриў хәм оны өткизиўге тийисли барлық иләжларда, сондай-ақ хәр бир сайлаў участкасында сайлаў күни даўыс бериў ханаларында хәм даўысларды санап шығыўда Өзбекстан Республикасы Президентлигине кандидатлар көрсеткен сиясий партиялардан бир гүзетиўши, баспа сөз, телевидение хәм радио ўәкиллери, басқа мәмлекетлер, халықаралық шөлкемлер хәм хәрәкетлерден гүзетиўшилер қатнасыў хуқықына ийе. Олардың ўәкилликлери тийисли ҳүжетлер менен тастыйықланған болыўи керек.

Сайлаўды өткизиўдиң «Өзбекстан Республикасы Президентин сайлаўы хәккындағы» Нызамда нәзерде тутылған қағыйдалары хәм тәртибин бузыўшы шахслар, Өзбекстан

Республикасы пукарасының Өзбекстан Республикасы Президентин сайлау хэм Президентликке сайлануу, сайлау алды үгит-нәсиятын алып баруу хуқықларын еркин рәиште әмелге асыруға зорлық, алдау, қорқытуу яки басқа жол менен қарсылық көрсетуіші шахслар, сондай-ақ қалбеки сайлау хужжетлерин дүзген, дауыслары биле тура тууры емес санап шыққан, дауыс беруі жасырынлығын бузған яки бул Нызам баскаша тәризде бузылуына жол қойған сайлау комиссияларының ағзалары, мәмлекет хэм жәмәәт органларының лауазымлы шахслары нызамда белгиленген тәртіпте жууапкер болады. Кандидатлардың абыройы хэм қадир қымбатына дақ түсиретуғын қалбеки мағлыұматларды дағазалаған яки басқа тәртіпте тарқатқан, сайлау комиссиялары ағзаларына байланыслы аяқ асты етиу қатнасына жол қойған шахсларда жууапкерликке тартылады.

Сайлау күніне шекем яки сайлау күни 18 жасқа толған, дзим дүзиліп атырған уақытта белгили сайлау участкасы аймағында тураклы жасап атырған Өзбекстан Республикасының пукаралары сайлаушылар дзимине киритиледи.

Сайлаушы басқа сайлау участкаларында сайлаушылар дзимине киритилиуі мүмкин емес.

Өзбекстан Республикасы Президентлигине кандидат көрсетуі хуқықына сийсий партиялар ийе болып табылады.

Өзбекстан Республикасы Президентлигине кандидатлар көрсетуі сайлауға 65 күн қалғанында басланады хэм 45 күн қалғанында тамам болады.

Хәр бир сайлаушы жекке дауыс береді, басқа адамлар ушын дауыс беруіге жол қойылмайды. Сайлау бюллетенлерин тийисли сайлау комиссиясы сайлау участкасы сайлаушыларының дзимини тийкарында паспорт яки басқа гүуахнама көрсетилгеннен соң береді. Хәр бир сайлаушы сайлау бюллетени алғаны хақында сайлаушылар дзиминде өз фамилиясы қасына имза қояды.

Сайлау күни жасау орнында болуу мүмкиншилигине ийе болмаған сайлаушы өз жасау орнындағы участка сайлау комиссиясынан сайлау қағазларын талап етип алуы, Өзбекстан Республикасы Президентлигине кандидатлар хақында қарарға келиуі хэм толтырылған сайлау қағазларын конвертке участка комиссиясына қалдыруы мүмкин. Сайлаушы сайлау қағазын алғанылығы хақында сайлаушылар дзимине имза қояды. Сайлау қағазының нұсқасын Орайлық сайлау комиссиясы белгилейді.

Өзбекстан Республикасы Президенти сайлау жуумақлары хақындағы хабар сайлаудан кейин 10 күннен кешиктирмей Орайлық сайлау комиссиясы тәрәпинен баспа сөзде жәрияланады.

Өзбекстан Республикасы Президенти Орайлық сайлау комиссиясы тәрәпинен Өзбекстан Республикасы Президенти сайлау нәтижелері рәсмий түрде жәрияланған күннен баслап кеши менен 2 ай ишинде Олий Мажлис жыйналысында АНТ еткен пайыттан баслап өз лауазымына кириседи.

Әмелдеги Өзбекстан Республикасы Президенти өз ўәкилликлерин жаңа сайланған Өзбекстан Республикасы Президенти лауазымға кирискенге шекем орынлайды.

Әдебиятлар

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. -Т.: «Ўзбекистон», 2014.
2. «Ўзбекистон Республикаси Президенти сайлови тўғрисида»ги конун, 1991, 18-ноябрь.
3. Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси. -Т.: «Адолат», 2011.
4. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодекси. -Т.: «Адолат», 2011.

РЕЗЮМЕ

Давлатимизнинг асосий мақсади – ҳуқуқий демократик давлат, адолатифуқаролик жамияти қуриш, ҳар бир инсон учун муносиб турмуш шароитини яратиб беришдан иборат. Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 117-моддасида «Ўзбекистон Республикаси фуқаролари давлат ҳокимияти ўакили органларига сайлаш ва сайланиш ҳуқуқига эга» деб қўрсатилган. «Ўзбекистон Республикаси Президенти сайлови тўғрисида»ги қонунни 1991 йил 18 ноябрда қабул қилинди. 1992, 1998, 1999, 2000, 2004, 2008, 2011 йиллардан бу қонунга ўзгартириш ва қўшимчалар киритилди. Ўзбекистон Республикаси фуқаролари бу қонунга мувофиқ равишда сайловларда иштирок этиш ҳуқуқига эгадир.

РЕЗЮМЕ

В статье говорится о построении демократического государства, гражданского общества и создании нормальных условий жизни для каждого человека. В статье 117 Конституции Республики Узбекистан указано: «Граждане Республики Узбекистан имеют право избирать и быть избранными в уполномоченные органы государственной власти». Закон «О выборе Президента Республики Узбекистан» был принят 18 ноября 1991 года. В 1992, 1998, 1999, 2000, 2004, 2008, 2011 годах были внесены изменения в этот закон. Граждане Республики Узбекистан на основе этого закона имеют право участвовать на выборах.

SUMMARY

The article is devoted to the issues of the construction of the democratic state, a civil society, creation of normal living conditions for each person. In article 117 of the Constitution of the Republic of Uzbekistan is stated: «The citizens of the Republic of Uzbekistan have the right to select and to be selected to the authorized bodies of state power». The law «About the elections of the President of the Republic of Uzbekistan» has been accepted on November 18th, 1991. Some changes have been made to this law in 1992, 1998, 1999, 2000, 2004, 2008 and 2011. On the basis of this law the citizens of the Republic of Uzbekistan have the right to participate in the elections.